

KIRJA-ARVIO:

KANSAN HUUVITUKSISTA KAHDEN PUOLEN RAMPPIA

Mikkola, Henna (toim.) 2005: Tanssilavan luona. Huvielämää Jyväskylän Ainolassa. Jyväskylä: Minerva. 160 s.

Rossi, Leena (toim.) 2005: Saanko luvan? Iskelmä-Suomen ilmiöitä 1900-luvulla. Turku: k & h, Turun yliopisto, kulttuuribistoria. 240 s.

Helena Saarikoski

1900-luvun kansanomaista huvittelu- ja viihdekulttuuria ei ole turhan paljon tutkittu. Viime vuonna ilmestyi kaksi artikkelikokoelmaa, jotka lähestyvät tutkimuskohdetta aivan eri tavoilla. Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkijat ovat kirjoittaneet kirjan *Tanssilavan luona*, joka luottaa yksittäistapauksen konkretiaan, jyväskyläläiseen Ainolan tanssilavaan kirjaa ja tutkimusta kokoavana voimana. Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineen piirissä koottu kirja *Saanko luvan?* liittyy tiiviimmin yleiseen populaarimusiikin tutkimukseen, tutkimusalaan, jolla alkaa jo olla kuitenkin sekä volyymia että perinteitä suomalaisessakin kulttuurintutkimuksessa.

AINOLAN TANSSILAVAN LUOTA

Tanssilavan luona on aiheeltaan ja laajuudeltaan urauurtava tutkimusantologia suomalaisesta lavatanssikulttuurista, jota kuvataan ja tulkitaan yhden esimerkkitalapauksen valossa ja siihen kiinnittyen. Ainolassa Jyväskylän keskustassa on pidetty yleisiä tansseja jo 1920-luvun alkupuolella, silloin suojeluskunnan omistamalla järvenrantahuvilalla. Vuonna 1925 Työväenyhdistys rakensi avolavan ostamalleen huvilalle, ja sodan jälkeen käyttöön saatiin suuri katettu kahdeksankulmainen lava. Vakinaiset tanssit lavalla loppuivat 1990-luvun alussa. Sen jälkeen Ainola on toiminut pääasiassa kesäteatterina, mutta tansseja järjestetään satunnaisesti vieläkin, nyt suojelurakennuksessa uuden ajan rakennuskompleksien keskellä.

Ainolalan kesäteatterin historiikki kuvastaa myös tapaa, jolla kirja kertoo yleensä kansanhuvien historiaa. Työväenyhdistyksen teatterikerhon palkeilta ovat lähtöisin sekä Jyväskylän kaupunginteatteri että nykyinen Työväen teatteri. Kyseessä

on siis kappale suomalaisen teatterin omintakeista historiaa laajan kansanomaisen teatteriharrastuksen osana. Jukka Keronen kertoo Ainolan kesäteatterin historiaa, tosin yhdistämättä sitä laajempaan suomalaiseen teatterihistoriaan, sekä faktoja kokoavassa ja teatterin organisaatioihin kiinnittyvässä artikkelissa että omia eläviä ja tunnevoimaisia teatterilaisen muistojaan kartoittavassa ja tulkitsevassa kirjoituksessa.

Ainolan tanssien historia perustuu pääasiassa muistelmakirjoituskeruun avulla koottuun aineistoon. Aineiston koostumista ja lukutapoja kuvataan kirjassa kiitettävällä tarkkuudella ja analyttisyydellä sekä Henna Mikkolan oivaltavassa ja monitasoisessa johdantoartikkelissa että Yrjö Heinosen kokoavassa päätösartikkelissa ”Tanssi-ilta Ainolan lavalla”. Laajasti tiedotetun kirjoituskeruun yllättävän vähäinen osanotto, 29 kirjoitusta, kun mahdollinen vastaajakunta lasketaan vähintään kymmenissä tuhansissa, on onnistuttu kriittisellä pohdinnalla kääntämään tutkimuksen voitoksi. Tanssissa on paljonkin sellaista, ettei siitä niin vain lähetellä kirjoituksia tutkijain keruisiin. Lähes puolet muistelmakirjoituksista on voitu julkaista kirjassa, mikä on hienoa sekä laajana tutkimusaineiston esillepanona että ihmisten omana kulttuurin kuvauksena, joka tuo tanssilavan kokemuksen hyvin lähelle lukijaa.

1900-luvun kansanhuvitusten aiemmankin tutkimuksen perusteella hahmottuvat ajanjaksot, joihin Ainola-tutkimus keskittyy: sodanaikaisen tanssi kiellon päättymistä seurasi ennen näkemätön julkisten kansanhuvien kukoistuskauti, joka jatkui tanssilavojen ja uuden tanssi- ja iskelmämusiikin kulta-aikana 1950- ja 1960-luvuilla. Uusi nuorisokulttuuri loi osittain uudenlaiset huvittelu- ja tanssimuodot, joita Sini Kuha seuraa artikkelissaan ”Tanssilavat, konvat ja discot nuorten areenana 1960-luvun Jyväskylässä”. Aineistoina muistelmakirjoitukset nostavat kauniisti esiin sen, mitä nämä yleiset ”kultakaudet” ovat yksityisille ihmisille merkinneet heidän arjessaan ja juhlassaan, ja miten juuri yksityisten ihmisten yleisille ilmiöille omassa elämässään antamat merkitykset ovat näitä kultakausia rakentaneet.

Yhden tanssilavan tiimoilta lavatanssikulttuuria monipuolisesti valottavan kokoelman helmi – muiden joukossa – on Jukka Ammondin filosofis-esteettinen essee, jossa ”tanssilavasta syntyy elämän metafora: tanssimme toiveiden ja haaveiden parketilla” (s. 103). Tulkinnat vakuuttavat, kun ne kiinnittyvät konkreettiseen yksittäistapaukseen ja tiettyjen ihmisten omiin kokemuksiin. ”Ainolan tanssilava on kauneuden kaipuun ruumiillistuma, ja sellaisena se ei ole muistoesine, vaan maailmaan suhtautumisen tapa” (s. 105). Onnellinen Ainola, joka on saanut kotikaupunkinsa tutkijoissa historioitsijansa ja tulkitsijansa.

ILMIÖNÄ ISKELMÄ-SUOMI

Saanko luvan? ei nimestään huolimatta käsittele paritanssia tai lavatanssia kuin sivuteemana. Kirjan pääteema ovat erilaiset kevyen musiikin ilmiöt, niistä ennen kaikkea muusikot, muusikkous ja muusikon näkökulma tanssimusiikkikulttuuriin. Mo-

niakin suomalaisen iskelmämusiikin keskeisiä tähtikuvia valotetaan. Näistä erityisesti Hannu Salmen tulkinta Fredin välittämästä mieskuvasta, verrattuna joihinkin muihin ajan sankareihin kuten Irwiniin, on viehättävä ja antoisa. Popmusiikin tuotantopuolta käsittelevät Jaakko Lind artikkelissaan Sointu- ja Sonora-levymerkkien toiminnasta 1930-luvulta 1950-luvulle ja Janne Mäkelä artikkelissaan käännösiskelmätuotannosta, jonka kaksi buumia 1950-luvulla ja 1970-luvulla risti-valottavat toisiaan kansainvälisten musiikkityyliin kotoistamisen tapoina.

Erilaisista muusikkouksista esiin nousevat toisaalta amatööritanssimuusikkous, toisaalta ammattirockmuusikkous Esa Pulliaisen ja Agentsin tarinaa kertovassa artikkelissa. Jälkimmäisen kirjoittaja, tutkija Elias Salminen ilmoittaa kirjoittajatiedoissa myös toiminnastaan muusikkona, samoin kuin lähes kaikki kirjan kirjoittajat. Ehkä tämä selittää, miksi tanssin kannalta marginaalinen muusikon näkökulma on asetettu valta-asemaan kirjassa, joka kuitenkin pyrkii nostamaan 1920–1990-lukujen rytmimusiikkikulttuuriin liittyneenä myös samanaikaisen tanssilavakulttuurin omaksi erityiseksi tutkimuskohteekseen.

Haarukka voi olla liian leveä yhden yhtenäisen tutkimusalan tai yhden kirjan haukattavaksi. Musiikki- ja tanssikulttuurien erilaisia ilmiöitä, trendejä, muotiaaltoja ja perinteitä kartoitetaan laajalti, mutta mitään kokonaiskuvia kirja ei varsinaisesti tarjoile. Se koostuu hyvin erilaisista kirjoituksista, tekisi mieli sanoa jopa sekalaisesta valikoimasta. Kahdeksan tutkimuksiin perustuvaa artikkelia on noin 10–20-sivuisia lukujuttuja. Lisäksi kirjassa on seitsemän lyhyttä, petiitillä painettua tietoisuutta samoihin aiheisiin, ”iskelmä-Suomen ilmiöihin”.

Petiitillä on painettu myös tutkimusartikkelien kanssa samanpituisen yhdeksän eri-ikäisen, 1910–1960 syntyneen ja eri puolilta Suomea olevan ihmisen tanssimuistoista koostettu kronologisesti etenevä katsaus. Kun turkulaisten tutkijoiden haastattelemat ja heille muistojaan kirjoittaneet ihmiset ovat *Tanssilavan luona*-kirjan muistelijoiden aikalaisia, vertailua siinä julkaistujen muistelmakirjoitusten ja turkulaisten aineistostaan koostamien tanssimuistojen välillä ei voi välttää. Tanssimuistoista tulee tutkijoiden kirjoittamina yhteneväisempiä ja vertailukelpoisempia, mutta onko todella väkän arvoista päästä vertaamaan tutkijan kertomusta toiseen tutkijan kertomukseen ja häivyttää sen vuoksi tutkittavien oma ääni heidän kokemuksensa kertojana? Myös haastattelusitaattien käyttö kirjassa herättää usein ihmetystä, kun tutkittavien sanomat on kuitenkin toistettu tekstissä tutkijan sanoituksina. Tällainen tutkittavien sanojen kertominen tutkijan omin sanoin luo epä-määräistä etäisyyttä ja epäluottamusta tutkittavien kokemusmaailmaan. Tutkimuksen fokus siirtyy tutkittavien ihmisten kokemuksista tutkijan ulkoapäin todentamiin tapahtumiin.

Tanssimuistojen koosteet täydentävät kirjan ainoaa tanssiin keskittyvää artikkelia, Johanna Nurmelan kirjoitusta 1950-luvun Jurvan lavatansseista. Perusaineistona ovat yhden avioparin haastattelut heidän nuoruutensa tanssimuistoista. Nurmela sijoittaa tutkimansa ilmiön laajasti kansan tanssi-ilmiön kontekstiin, ja artikkelissa välitetäänkin tietoa koko tanssi-instituutiosta aina 1700-luvun nurkka- ja talkootansseista asti maakunnallisten suurlavojen ja iskelmätähtien aikaan 1960-luvulle. Tällainen yleistieto musiikin käyttötilanteista on muuten vain

musiikkiin keskittyvässä kirjassa ehdottomasti tarpeen. Nurmela sivumennen sanoen suoriutuu yleiskatsauksen luomisesta järkevästi, tukeutuessaan tanssia tutkineisiin Aila Niemiseen ja Matti Sarmelaan, huomattavasti järkevämmin kuin *Tanssilavan luona* -kirjassa vastaavan esittävä Juha Laine, joka perustaa sen Kustaa Vilkun propagandistisen idealisoivaan kirjaan *Työ ja ilonpito* (1946).

TUTKIMUKSEN SISÄÄNPÄIN LÄMPIÄVYYTTÄ

Kirjan *Saanko luvan?* päättää sen toimittajan Leena Rossin peräti 70-sivuinen artikkeli, joka on perustutkimusta Teijon seudun amatööritanssimuusikoista. Yli neljäsosa kirjan tekstistä keskittyy näin yhdessä artikkelissa kuvailemaan yhtä paikallista musiikkikulttuuria ja sitäkin vain muutamien toimijoiden elämän tapahtumina. Rossi viittaa muuhun suomalaiseen ja ruotsalaiseen tanssimuusikoiden tutkimukseen, mutta ei hae yleisempiä tulkintakehyksiä etnomusikologisesta muusikoiden tutkimuksesta. Etnografisten detaljien vyörytys, jota summataan vähän väliä sellaisilla itsestään selvyyksillä kuin että ”[yhityet] käyttivät kunakin aikana tarjolla olevia ja olosuhteisiin sopivia kuljetusmuotoja” (s. 191), puuduttaa lukijan eikä nouse yleisesti kiinnostavaksi. Tutkimus voidaan nostaa yleisesti kiinnostavaksi liittämällä se muun tutkimuksen käymään keskusteluun, osallistumalla tieteenalan kysymyksenasetteluihin ja lähestymistapojen muotoiluun.

Sama tutkimushistoriattomuus vaivaa paikoin myös kirjaa *Tanssilavan luona*. Aiempi lavatanssikulttuurin tutkimus, johon kirjassa viitataan, koostuu lähinnä muutamista jyväskenläläisistä etnologian graduista. Kirja pyrkii piirtämään tutkimuskohteensa kansanomaisten tanssitraditioiden tutkimuskartalle, mutta siinä ei liikoja hyödynnetä suomalaista tanssikulttuurien tutkimusta. Turha päällekkäinen työ, umpihangessa tarpominen jo hiihdettyjen latujen vierillä, harmittaa. Toimittamani tanssin kulttuurintutkimuksen antologian (2003) johdannossa valitan, että sen kirjan kartoittamassa tutkimuksessa jäivät valkeaksi alueeksi meillä nykyisin kansanomaiset, ilman sen kummempaa organisoimista osatut ja yleisesti tanssitut tanssit. Lavatanssikulttuuri on tutkimuksellinen löytö, mutta tutkimus hyötyisi muun tanssintutkimuksen kysymyksenasettelujen tuntemuksesta.

Lavatanssikulttuurin suomalaisuuttaakaan ei voi hyvin ymmärtää, ellei ilmiön omalaatuisuutta sijoiteta mihinkään vertailuyhteyteen. Petri Hopun lisäksi uuden kansainvälisen tanssien kulttuurintutkimuksen näkökulmia suomalaiseen tutkimukseen ovat väitöskirjatason tutkimuksilla olleet tuomassa ainakin Pekka Suutari (2000), Hanna Väätäinen (2003), Inka Välipakka (2003) ja Maarit E. Ylönen (2004). Esimerkiksi Juha Laine (kirjassa *Tanssilavan luona*) olisi voinut rikastaa esitystään rahvaan ja eliitin erillisistä tanssikulttuureista ja rikastuttaa myös lisätiedon haluista lukijaansa, jos hän olisi liittännyt mukaan tiedon Heikki Laitisen väitöskirjasta (2003) kahdesta esteettisestä kulttuurista 1800-luvun Suomessa. Popularisoiva tutkimuskirjoittaminen ei tietenkään edellytä samalla tavalla kuin varsinainen tut-

kimus luotettavuutensa ja pätevyytensä ehtona kaikkeen relevanttiin saman aihepiirin tutkimukseen viittaamista, mutta jonkun rajan jälkeen populaarinkin tietokirjallisuuden laatu kärsii mutkien suoristamisesta.

1900-LUVUN SUOMALAIKUUDEN LÄHTEILLÄ

Lavatanssikulttuuri on suomalainen erikoisuus, jonka tähän asti hyvin vähäinen tutkiminen on hämmästyttävää. Myös kevyen musiikin tutkimukset kirjassa *Saanko luvan?*, varsinkin suomalaisten iskelmätahtien tähtikuvia, iskelmätekstejä ja käänösiskelmätuotantoa koskevat kirjoitukset, osoittavat, että kansanomaisilla viihtymis- ja huvittelutavoilla on vielä paljon kerrottavaa siitä, mistä suomalaisuus on 1900-luvun populaarisissa kulttuurissa tehty. Näissä kirjoissa on sanottu tutkimuksen ensimmäisiä sanoja, ei viimeisiä.

KIRJALLISUUS

LAITINEN, HEIKKI 2003: *Matkoja musiikkiin 1800-luvun Suomessa*. Acta Universitatis Tamperensis 943. Tampere: Tampere University Press.

SAARIKOSKI, HELENA (toim.) 2003: *Tanssi tanssi. Kulttuureja, tulkintoja*. Tietoliipas 186. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SUUTARI, PEKKA 2000: *Götajoen jenkka. Tanssimusiikki ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajana*. Helsinki: Suomen Etnomusikologinen Seura.

VILKUNA, KUSTAA 1946: *Työ ja ilonpito*. Helsinki: Otava.

VÄLIPAKKA, INKA 2003: *Tanssien sanat. Representoiva koreografia, eletty keho ja naistanssi*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 34. Joensuu: Joensuun yliopisto.

VÄÄTÄINEN, HANNA 2003: *Rumbasta rampaan. Vammaisen naistanssijan ruumiillisuus pyörätuolikipatanssissa*. Åbo: Åbo Akademis förlag.

YLÖNEN, MAARIT E. 2004: *Sanaton dialogi. Tanssi ruumiillisena tietona*. Studies in Sport, Physical Education and Health 96. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

FT Helena Saarikoski on folkloristiikan dosentti Helsingin yliopistossa.